

Doktrína důkazu křtu v Duchu svatém v historii klasického letničního hnutí

Michael Buban, MTh, michael@buban.cz

Tento článek vychází z mých příspěvků, které zazněly na Sympoziu VOŠMT 28. 1. 2022 a na networku Evangelikální teologie v rámci Evangelikálního fóra 7. 10. 2022.

Letniční učení o křtu v Duchu svatém je otázkou hermeneutiky. Jakkoli se totiž může spojení „letniční hermeneutika“ jevit jako nesouladné,¹ letniční hnutí bylo vždy hnutím Bible a svou doktrínu odvozovalo z jejího textu, jehož význam je empiricky potvrzován ve zkušenosti čtenáře. V tomto článku se pokusíme se zvláštním přihlédnutím ke klasické letniční doktríně prvotního důkazu křtu v Duchu svatém ukázat, jak se tento princip takzvaného experienciálního evidencialismu v letničním hnutí vyvíjel od jeho zárodku až po jeho současnou podobu.

1 Wesleyánská kvadrilaterála

1.1 Wesleyho zkušenost jako empirický vjem

Abychom letniční hermeneutice porozuměli, musíme se v jejím příběhu vrátit ke službě Johna Wesleyho (1703-1781 po Kr.),² díky níž povstalo v anglosaském prostředí metodistické hnutí. Klíčovým momentem je u Wesleyho zkušenost jistoty spasení, která vyvrcholila v roce 1738 po návratu z ne zcela úspěšného misijního působení v Georgii a po setkání s Moravskými bratry.³ Wesley tehdy procházel krizí víry, bylo mu úzko, ale na jednom takovém setkání v Londýně v ulici Aldersgate, když se předčítalo z Luterových poznámek k listu Římanům, zažil jakési vnitřní pocitové ujištění svého osobního spasení. Wesley doslova píše, že cítil, jak se jeho srdce „zvláštním způsobem rozehrálo“ a že mu byla dána opravdová důvěra v Krista, že zahladil jeho hříchy a vysvobodil ho ze smrti.⁴ Tento prožitek ujištění je u Wesleyho mezníkem pro jeho službu, která v následujících letech nabrala na obrátkách, zároveň však pro jeho teologii, v níž pak postupně vykryštovalo to, čemu Albert Outler a další badatelé ve Wesleyho odkazu dali jméno wesleyánská kvadrilaterála.⁵

1 KEENER, Craig S. *Spirit Hermeneutics: Reading Scripture in Light of Pentecost*. Grand Rapids, MI: Eerdmans, 2016. ISBN 978-1-4674-4615-0, s. 267.

2 Toto ponětí je mezi historiky letničního hnutí všeobecně přijímáno. Viz DAYTON, Donald W. *Theological Roots of Pentecostalism*. Peabody, MA: Hendrickson, 2000. ISBN 978-0-943575-79-7, kap. 2. KAY, William K. Modernity and the Arrival of Pentecostalism in Britain. *PentecoStudies: An Interdisciplinary Journal for Research on the Pentecostal and Charismatic Movements*. 2010, roč. 10, č. 1, s. 50–71. Kay říká, že wesleyánství připravilo britskou půdu na letniční probuzení. Lawrence O. Wood dokonce říká, že pentekostalismus má kořeny u Wesleyho a jeho nástupce Johna Fletchera. WOOD, Laurence W. An Appreciative Reply to Donald W. Dayton's "Review Essay". *Pneuma*. 2005, roč. 27, č. 1, s. 172. Podle Arringtona je „kolébkou klasického pentekostalismu wesleyánské hnutí a hnutí svatosti. ARRINGTON, French L. Hermeneutics, Historical Perspectives on Pentecostal and Charismatic. In: *Dictionary of Pentecostal and Charismatic Movements*. 1988, s. 378.

3 COLLINS, Kenneth J. *A Real Christian: The Life of John Wesley*. Nashville, TN: Abingdon Press, 2010. ISBN 978-1-4267-2195-3, s. 40-51. To v tomto období zklamání ze sebe samého Wesley píše: „Jel jsem do Ameriky obracet Indiány, ale kdo obrátí mě?“

4 SCHNEEBERGER, Vilém. *Přehledné dějiny metodismu*. Praha: Komenského evangelická bohoslovecká fakulta v Praze, 1983, s. 20.

5 Tento termín vytvořil až Albert Outler. Wesley sám takto o své teologické práci nikdy nehovořil, ačkoli je zřejmé, že tuto implicitní metodu používal. OUTLER, Albert C. The Wesleyan Quadrilateral — in John Wesley. *Wesleyan Theological Journal*. 1985, roč. 20, č. 1, s. 16. Srov. THORSEN, Donald A. D. *The Wesleyan Quadrilateral: Scripture, Tradition, Reason & Experience as a Model of Evangelical Theology*. Indianapolis, IN: Light and Life Communications, 1997. ISBN 978-0-89367-195-2, s. 22.

Wesleyho kvadrilaterála je v podstatě teologická metoda zahrnující tři prvky, které byly v jeho době běžně v této souvislosti skloňovány – Písmo, rozum a tradici. Tyto tři osy teologického poznání Wesley doplňuje o prvek čtvrtý – zkušenost.⁶ Wesleyho teologická metoda nebyla vycizelována v akademických debatách a vlastně ani nikdy nebyla jím samotným formulována. Šlo o lidový teologický styl,⁷ který korunoval Wesleyho myšlení a předurčil gramatiku doktríny v laickém wesleyánském a posléze letničním hnutí.

Aby se Wesley vyvaroval obvinění z náboženského „entuziasmu“, vždy trval na tom, že role zkušenosti není při formování doktríny *normativní*, ale pouze *důkazní*,⁸ jako faktor doprovázející např. ono ujištění o vlastní spáse. Zkušenost ujištění zde byla proto, aby byla důkazem reality, která již je pevně zakotvena v Písmu,⁹ jenž je vždy nadřazeno ostatním prvkům kvadrilaterály - rozumu, tradici i zkušenosti.¹⁰ Jakkoli však sám Wesley nechtěl význam zkušenosti zveličít, učinil ji faktorem s právem veta, který potvrzuje nebo naopak vyvrací doktrínu zakotvenou v Písmu. Až do konce života byl Wesley sběračem svědectví, které publikoval ve svém tzv. „Arminiánském magazínu“ spolu s teologickými úvahami, aby tak poukázal na pevné pouto mezi teologií a jejím zkušenostním potvrzením.¹¹ Wesleyho vlastní zkušenost ze setkání v ulici Aldersgate byla v jeho životě svědectvím o jeho vlastním spasení. Ono „zvláštní rozehřání“, které dle svých slov v květnu 1738 pocítil, se mu stalo novým druhem smyslových dat, která rozum sám o sobě nemohl vyprodukovat.¹²

1.2 Empirický důkaz skrze smysl víry

Boží zjevení v Kristu je u Wesleyho komunikováno člověku takzvanou předcházející milostí. Toto zjevení je ovšem možné vnímat pouze vírou, která je tudíž jakýmsi novým smyslem, který poskytuje svému nositeli vjemy, bez nichž by nebylo možné Boží působení rozeznat a zareagovat

-
- 6 THORSEN, *The Wesleyan Quadrilateral*, s. 36-45. BEVINS, Winfield H. A Pentecostal Appropriation of the Wesleyan Quadrilateral. *Journal of Pentecostal Theology*. 2006, roč. 14, č. 2, s. 239. FRIESEN, Aaron T. Pentecostal Antitraditionalism and the Pursuit of Holiness. *Journal of Pentecostal Theology*. 2014, roč. 23, č. 2, s. 199. THORSEN, Donald A. D. Experimental Method in the Practical Theology of John Wesley. *Wesleyan Theological Journal*. 1989, roč. 24, s. 117–141. Thorsen zde dokazuje, že zkušenost „neformálně [...] hrála důležitou podpůrnou roli v anglikánské teologii“ i před Wesleyem (s. 121) a že Wesley jednoduše „podchytil metodu experimentální filosofie, která již v Británii převažovala (s. 126).
- 7 Thorsen uvádí, že Wesleyho teologická metoda „naplňuje potřebu katolicity v evangelikální teologii“ THORSEN, *The Wesleyan Quadrilateral*, s. 28.
- 8 Oden si všimá, že na rozdíl od některých druhů pietismu Wesley na zkušenost pohlíží jako na „přisvojení biblické autority spíše než jako na samostatný zdroj autority“. ODEN, Thomas C. *John Wesley's Scriptural Christianity: A Plain Exposition of His Teaching on Christian Doctrine*. Grand Rapids, MI: Zondervan, 1994. ISBN 978-0-310-75321-6, s. 85. Srov. THORSEN, *The Wesleyan Quadrilateral*, 71-2.
- 9 DAYTON, Donald W. *Theological Roots of Pentecostalism*. Peabody, MA: Hendrickson, 2000. ISBN 978-0-943575-79-7, s. 43.
- 10 RIVERS, Isabel. John Wesley and the Language of Scripture, Reason and Experience. *Prose Studies*. 1981, roč. 4, č. 3, s. 284. Zde si musíme uvědomit, že Wesley žil dlouho před fundamentalisticko-modernistickou kontroverzí a byl tedy ve zkoumání Písma velmi svobodný a eklektický.
- 11 OUTLER, Albert C. The Wesleyan Quadrilateral — in John Wesley. *Wesleyan Theological Journal*. 1985, roč. 20, č. 1, s. 8. Wesley byl zároveň tolerantní i direktivní. Jeho hnutí se rozvíjelo svobodně, avšak zároveň s Wesleyem jako jasným vedoucím v otázkách věrouky a étosu.
- 12 RIVERS, John Wesley and the Language of Scripture, Reason and Experience, s. 272.

na ně.¹³ Díky předcházející milosti, kterou zprostředkuje Duch svatý,¹⁴ je možné vírou empiricky zakusit například Boha Otce,¹⁵ odpuštění,¹⁶ jistotu spásy, posvěcení, apod.

Do značné míry zde Wesley kopíruje ducha doby. Sám se nijak netajil sympatií k průkopníkovi empirické epistemologie Johnu Lockeovi, dle něž jsou hlavním zdrojem poznání smysly.¹⁷ Ve Wesleyho rozšíření jde ovšem i o smysly duchovní s tím, že teprve jimi poskytnutná smyslová data jsou rozumem srovnávána s obsahem Písma a tradice.¹⁸ V tomto byl Wesley průkopníkem. Již před ním sice existovala probuzenecká hnutí, jako například Moravští bratři a mystici, jako třeba Wesleyho oblíbený Gerhard Tersteegen, kteří o intenzivní náboženské zkušenosti svědčili a podřídili jí své jednání. Teprve Wesley však vsazuje zkušenost do laické teologické metody jako svébytný prvek, který má vliv na rozhodování o funkčnosti doktríny.¹⁹ Wesleyho vlajková doktrína křesťanské dokonalosti, která říká, že křesťan může dosáhnout stavu plného posvěcení, nebyla podle něj pravdivá jen kvůli své exegezi vybraných veršů, ale hlavně proto, že dle jeho názoru fungovala, když měnila, jak píše Kay, „opilé otce na střízlivé manžely.“²⁰ Z teologického hlediska tedy Wesleyho hlavní přínos spočívá v tom, že vztáhl Lockeův empirismus na duchovní smysly.²¹

Wesley nabízí klíč pro rozlišení mezi mrtvým náboženstvím a živou vírou, která na rozdíl od prvního zmíněného teologické pravdy nejen akceptuje rozumem, ale také smyslově zakouší.²² Právě náboženství je pro Wesleyho „experimentální a empirické“.²³ V doktríně *plného posvěcení* jde o to, aby byl hřích postupně umrtvován až ke svému zahlazení a tak aby mohlo být plné posvěcení prožito.²⁴ Podobně jde v doktríně *ujištění* o to, aby byl křesťan zkušeností vyrozuměn o realitě svého znovuzrození. Wesleyho empirismus pak během 19. století vrhá svůj vliv jednak na celé evangelikální hnutí v jeho důrazu na osobní konverzi,²⁵ za druhé pak na wesleyánské hnutí a z něj

13 DREYER, Frederick. Faith and Experience in the Thought of John Wesley. *The American Historical Review*. 1983, roč. 88, č. 1, s. 18.

14 WYNKOOP, Mildred Bangs. *A Theology of Love: The Dynamic of Wesleyanism*. Kansas City, MO: Beacon Hill Press, 1972, s. 78.

15 ABRAHAM, William J. *Aldersgate and Athens: John Wesley and the Foundations of Christian Belief*. Waco, TX: Baylor University Press, 2010. ISBN 978-1-60258-246-0, s. 26-28.

16 DREYER, Faith and Experience in the Thought of John Wesley, s. 18.

17 ODEN, *John Wesley's Scriptural Christianity*, s. 80. Oden cituje Wesleyho spis *Remarks Upon Mr. Locke's Essay on Human Understanding*.

18 Srov. THORSEN, *The Wesleyan Quadrilateral*, s. 182-5.

19 THORSEN, *The Wesleyan Quadrilateral*, s. 229.

20 KAY, *Modernity and the Arrival of Pentecostalism in Britain*, s. 61, 70. Srov. ABRAHAM, *Aldersgate and Athens*, s. 29. FRIESEN, *Pentecostal Antitraditionalism and the Pursuit of Holiness*, s. 200. DREYER, *Faith and Experience in the Thought of John Wesley*, s. 16-17.

21 WALL, Robert W. Wesley as Biblical Interpreter. In: VICKERS, Jason E. a Randy L. MADDOX, eds. *The Cambridge Companion to John Wesley*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009, s. 116; KAY, *Modernity and the Arrival of Pentecostalism in Britain*, s. 61; DREYER, *Faith and Experience in the Thought of John Wesley*, s. 21; THORSEN, *The Wesleyan Quadrilateral*, s. 69, 117, 171-2. Thorsen cituje Richarda Brantleyho, který dle něj „shromáždil úctyhodné množství důkazů pro svou tezi o spojení mezi Lockem a Wesleyem“.

22 WESLEY, John. *The Works of the Reverend John Wesley, A. M.* John EMORY, ed. J. Emory and B. Waugh, 1831, s. xix. Wesley píše, že se „pokusil popsat pravé, biblické, experimentální náboženství“ a „chránit ty, kdo pouze hledí k nebesům (a kdo jsou pro malou znalost Božích věcí náchylnější sejít z cesty) od formálnosti, od toliko vnějšího křesťanství, které ze světa téměř vytlačilo náboženství srdce.“ Nakonec celé severoatlantické náboženské probuzení dané doby bylo dle Hindmarshe „mezinárodní a mezidenominační, typické svým zaměřením na ‚pravé náboženství‘ v kontrastu s nominální příslušností k církvi nebo náboženstvím ze zákona a ze zvyku. HINDMARSH, Bruce. *Spiritual Experience and Early Evangelical Correspondence: The Letters of John Wesley and Ann Bolton, 1768–91*. *Huntington Library Quarterly*. 2016, roč. 79, č. 3, s. 456.

23 THORSEN, *Experimental Method in the Practical Theology of John Wesley*, s. 129.

24 LOWERY, Kevin T. *A Fork in the Wesleyan Road: Phoebe Palmer and the Appropriation of Christian Perfection*. *Wesleyan Theological Journal*. 2001, roč. 36, č. 2, s. 205.

25 FRESTADIUS, Simo Kalevi. *Whose Pentecostalism? Which Rationality? The Foursquare Gospel and Pentecostal Biblical Pragmatism of the Elim Tradition*. 2018, University of Birmingham, s. 110-112. Evangelikalismus i pod

na rané letniční. Jde o fenomén, který Wesley sám nazýval jako „experimentální náboženství“ a který bychom pro naši potřebu mohli nazvat termínem experienciální evidencialismus, tedy pojetí zkušenosti jako důkazu doktríny.

2 Zkušenost jako důkaz u vzniku letničního hnutí

2.1 Tenkrát v Topece

Podhoubím raného letničního hnutí byl revivalismus wesleyánských probuzení 19. stol. se svým přirozeným důrazem na zkušenost.²⁶ Pokud tedy Faupel poukazuje na to, že se letniční hnutí vyvíjelo v „děloze“ Hnutí svatosti,²⁷ můžeme se domnívat, že ke skutečnému teologickému početí letničních došlo, když Wesley položil důraz na plné posvěcení jako na následnou zkušenost, když jeho nástupce John Fletcher identifikoval v následné zkušenosti křest v Duchu svatém a když Phoebe Palmerová a po ní Keswické hnutí pojali křest v Duchu jako zmocnění ke službě.²⁸ K přerodu Hnutí svatosti na letniční hnutí pak došlo, zjednodušeně řečeno, ve dvou krocích. Prvním krokem bylo, když Keswické hnutí (odděnek Hnutí svatosti) začalo křest v Duchu svatém pojímat jako zmocnění k dobrým skutkům spíše než jako posvěcení,²⁹ ke druhému pak došlo, když letniční objevili jazyky jako důkaz následné zkušenosti a dali průchod vnějším projevům, které poněkud přesáhly ono Wesleyho „zvláštní rozehráni“.

Otec letniční doktríny Charles F. Parham byl nesmírně zapáleným a přesvědčivým služebníkem v kruzích Hnutí svatosti a zastánce jeho třístupňové varianty, která rozeznávala po *obrácení* jako druhou zkušenost *posvěcení* a jako třetí *zmocnění*.³⁰ Od nezávislých doyenů Hnutí svatosti Franka W. Sandforda a Johna A. Dowieho Parham převzal přesvědčení, že apoštolská charismata budou brzy obnovena ku pomoci premileniálního probuzení poslední doby a pravděpodobně právě od nich převzal i mentalitu guruismu, v níž právě on, Parham, měl být eschatologickým Eliášem, čili „hlasem volajícího v pustině“ ohlašujícím druhý Kristův příchod.³¹

Roku 1898 Parham otevřel v Topece, hlavním městem Kansasu, Bethel Healing Home³² a roku 1900 Bethel College, což měl být vzdělávací institut pro evangelisty a misionáře pod Parhamovým vedením. Svou přímočarou svérázností Parham poněkud zjednodušil terminologii, která se kolem pojmu křtu v Duchu svatém vytvořila.³³ Nejprve přesvědčil své posluchače, že to, co pokládali za křest v Duchu svatém, bylo posvěcení či pomazání, avšak ne samotný křest. Poté je vyzval, aby tento křest začali hledat, a to včetně jeho „biblického důkazu“ dle knihy Skutků,³⁴ jehož přesnou povahu zadal Parham svým studentům za úkol zjistit, než před koncem roku odjel na kazatelský

Wesleyho vlivem dále rozpracoval rozdíl mezi náboženstvím a vírou a položil důraz na nutnost individuálního rozhodnutí, které se stalo „důkazem“ osobního spasení.

26 FAUPEL, David W. *The Everlasting Gospel: The Significance of Eschatology in the Development of Pentecostal Thought*. Sheffield: Sheffield Academic Press, 1996. JPT Supplement series 10. ISBN 978-1-85075-761-0, s. 59-60.

27 FAUPEL, *The Everlasting Gospel*, kap. 3.

28 WHITE, Charles E. Phoebe Palmer and the Development of Pentecostal Pneumatology. *Wesleyan Theological Journal*. 1988, roč. 23, č. 1–2, s. 201. Ve své knize z roku 1859 *The Promise of the Father* Palmerová plné posvěcení označuje jako křest Duchem. Srov. KAY, William K. *SCM Core Text Pentecostalism*. London: Hymns Ancient and Modern Ltd, 2013. ISBN 978-0-334-04144-3, s. 31.

29 FAUPEL, *The Everlasting Gospel*, s. 87-90; FRESTADIUS, *Whose Pentecostalism? Which Rationality?*, s. 122.

30 FAUPEL, *The Everlasting Gospel*, s. 165.

31 FAUPEL, *The Everlasting Gospel*, s. 167-168, 186; Dlužno podotknout, že Parham byl ve své volbě doktrín nesmírně eklektický a jako osobnost je náročný na celkové zhodnocení. Dále je zde potřeba pro zajímavost poznamenat, že učení o probuzení poslední doby zde mělo premileniální kořeny, nikoli postmileniální.

32 ANDERSON, Robert Mapes. *Vision of the Disinherited: The Making of American Pentecostalism*. Peabody, MA: Hendrickson Publishers, 1992. ISBN 978-1-56563-000-0, s. 50.

33 FAUPEL, *The Everlasting Gospel*, s. 171, 185.

34 ANDERSON, Robert M., *Vision of the Disinherited*, s. 52; FAUPEL, *The Everlasting Gospel*, s. 173-175.

výjezd. Samozřejmě nešlo o pouhé akademické cvičení. Dotyční měli od Parhama za úkol zjistit, jakou zkušenost nám Bible ukládá jako důkaz o křtu v Duchu svatém proto, abychom ji dnes opět zakusili.³⁵

Za Parhamovy nepřítomnosti dospěli studenti k závěru, že biblickým důkazem křtu v Duchu svatém je dle knihy Skutků modlitba v jazycích a začali tudíž, v souladu s mentalitou experienciálního evidencialismu, tuto zkušenost vyhledávat. Jako první přijala po Parhamově návratu tuto zkušenost 1. ledna 1901 studentka Agnes Ozzmanová a o dva dny později došlo k masivnímu rozpuku této zkušenosti ve shromáždění o údajných 120 lidech.³⁶

Po těchto událostech prvních dní 20. století se Parham jal radostnou zvěst nových letnic hlásat, avšak nesetkal se s pochopením, jeho službu i osobní život postihla řada katastrof a jeho misie v Topece ustala.³⁷ Po svém zotavení z neblahých okolností Parham svou službu obnovil ve větším měřítku, jeho hnutí Apostolic Faith Movement vyrostlo za perimetr Hnutí svatosti a Keswického hnutí, v němž dosud operovalo a v Houstonu vznikla roku 1906 Parhamova druhá biblická škola Apostolic Bible Training School,³⁸ kde se Parhamově teologii vyučil potomek černých otroků William Seymour.³⁹ Po pouhých několika týdnech strávených na škole přijal Seymour nabídku práce pastora v Los Angeles. Parham, který původně se Seymourem počítal jako se svým asistentem v texaské černošské komunitě, po okolcích svolil a vložil na Seymoura ruce.⁴⁰

2.2 Probuzení na Azusa Street

Seymourovy počátky v Los Angeles byly skličující. Sbor, který jej pozval, před ním doslova uzavřel dveře ihned co se proslýchlo Seymourovo podivné učení o jazycích jako důkazu křtu v Duchu svatém.⁴¹ K tomu se přidával fakt, že doktrínu, kterou kázal, nemohl Seymour prakticky doložit, protože sám se v jazycích nemodlil a tudíž dle vlastních kritérií nebyl v Duchu svatém pokřtěn. Odříznut od jakékoli denominace se se skupinkou převážně afroamerických přívrženců Seymour uchýlil k modlitbám po domácnostech za křest v Duchu svatém s jazyky jako biblickým důkazem.⁴² Po stupňujícím se napětí se jejich touha v pondělí 9. dubna roku 1906 naplnila. Nejprve po modlitbě Seymoura a jeho kolegyně Lucy Farrow přijal křest Duchem Edward Lee, který skupinu hostil ve

35 FRIESEN, Aaron T. The Called Out of the Called Out: Charles Parham's Doctrine of Spirit Baptism. *Journal of the European Pentecostal Theological Association*. 2009, roč. 29, č. 1, s. 44-45. FAUPEL, *The Everlasting Gospel*, s. 174-5. MCGEE, Gary B. Initial Evidence. In: *The New International Dictionary of Pentecostal and Charismatic Movements*. Revised & Expanded. vyd. 2002. ANDERSON, Robert M., *Vision of the Disinherited*, s. 55. Anderson se domnívá, že Parham situaci se zadáním úkolu zinscenoval.

36 FAUPEL, *The Everlasting Gospel*, s. 173. Anderson (cit. výše) a další se domnívají, že Parham nejen situaci zinscenoval, protože byl o dané biblické doktríně už před tím přesvědčen, ale že záměrně poupravil svědectví tak, aby připomínalo události na den letnic. Parham měl odjet na svůj výjezd na 3 dny. První zkušenost nastala prvního dne nového století. O 3 dny později se rozšířila na 120 účastníků probuzení.

37 FAUPEL, *The Everlasting Gospel*, s. 177; Nepřijetí, finanční potíže, několik nespokojených studentů, náhlá smrt vlastního dítěte a ztráta budovy, kde škola fungovala.

38 FAUPEL, *The Everlasting Gospel*, s. 178.

39 FAUPEL, *The Everlasting Gospel*, s. 197; ROBECK, Cecil M. *The Azusa Street Mission and Revival: The Birth of the Global Pentecostal Movement*. Nashville: Thomas Nelson, 2006. ISBN 978-1-4185-0624-7, s. 47. Seymour musel kvůli segregačnímu prostředí amerického Jihu jako student afrického původu sedět na chodbě a poslouchat přes otevřené dveře. Parham byl sice rasistou, ale v tomto ohledu byl vlastně pokrokový, když obešel místní zákony, aby Seymourovi vzdělávání vůbec umožnil.

40 ROBECK, *The Azusa Street Mission and Revival*, s. 48-50; FAUPEL, *The Everlasting Gospel*, s. 197; Zde musíme vnímat dvojí symboliku tohoto aktu. Vložení rukou se v mentalitě letničního hnutí předává požehnání do služby, zároveň se tím vyjadřuje poslušnost autority pomazání. Parham pokládal Seymoura za svého vyslance a takto jej prezentoval. I Seymour se tak cítil, když přinejmenším zpočátku své samostatné dráhy nosil klopové knoflíky služebníků Apostolic Faith Movement.

41 ROBECK, *The Azusa Street Mission and Revival*, s. 62-63.

42 ROBECK, *The Azusa Street Mission and Revival*, s. 65.

svém domě na Bonnie Brae Street.⁴³ Hned navečer toho dne měl na plánovaném setkání Seymour kázat ze Skutků 2,4. Všichni přítomní byli Afroameričané. Dle dochovaných svědectví ještě ani nedokončil svůj projev a už se mezi přítomnými projevil dar jazyků. Všichni padli na kolena a v hlasitých modlitbách vyznávali své hříchy.⁴⁴ Sám Seymour přijal křest v Duchu svatém až 12. dubna a hned o den později, z důvodu prudkého nárůstu návštěvnosti, pronajal k setkáním vysloužilou, omšelou modlitebnu černošské metodistické církve na Azusa Street.⁴⁵

Tato nová událost vzbudila pozornost místních včetně tisku jako jakási duchovní paralela katastrofy ničivého zemětřesení, které dne 18. dubna 1906 zasáhlo San Francisco a řadu dalších měst v severní Kalifornii. Reportéři informují o hlasitých projevech, rasové smíšenosti a o tom, že již v červnu toho roku čítala shromáždění běžně několik set lidí.⁴⁶ Ačkoli medializace byla negativní, během následujících tří let se z Azusa Street Mission stalo místo frekventované stovkami pastorů Hnutí svatosti z celé Severní Ameriky.⁴⁷ Ti, kdo podstoupili takřikajíc hadždž do Los Angeles, často zažili všichni zkušenost, která definovala jejich doktrínu a vtáhla jejich službu do expandujícího letničního hnutí. Křest v Duchu svatém s jazyky jako důkazem byl přeci již od Parhama vnímán jako vystrojení do úspěšné celosvětové evangelizace před iminentním Kristovým příchodem. I díky tomu se stoupenci Azusa Street Mission jako misionáři rozjeli do všech obydlých částí světa.⁴⁸

Charles Parham, ačkoli jej sám Seymour zpočátku pokládal za svého nadřízeného, o svou autoritu vůdce letničního probuzení přišel v listopadu 1906, když po příjezdu do Los Angeles kritizoval rasovou smíšenost, hlasité či jinak výrazné projevy Ducha a metody vedení shromáždění, které Seymour a jeho spolupracovníci používali.⁴⁹ Seymour rasové smíšenosti nekladl překážky, protože, slovy jeho bělošského spolupracovníka Franka Bartlemana, „hranice barvy byla smyta krví [Kristovou].“⁵⁰ Pokud šlo o extravagantní projevy Ducha, zvolil Seymour citlivý, tolerantní přístup namísto přísné regulace. Viděl-li, že fyzické projevy neodpovídají biblickému standardu, přistoupil k dotyčnému a mírně jej napomenul: „Bratře, toto je z těla.“⁵¹

Parham měl stále pocit, že právě on patří do čela letničního hnutí na Azusa Street. To on přeci Seymoura vyškolil v doktríně důkazních jazyků,⁵² kterou sám Seymour a většina jeho spolupracovníků v té době zastávali a právě on propojil doktrínu křtu Duchem s eschatologicky motivovanou misijní snahou, která z Azusa Street vycházela.⁵³ Zde se však Parham neradoval z ostatních projevů letniční zbožnosti. S rasistickým úsměškem hovořil o praxi tzv. „nebeského chóru“, čili zpěvu v jazycích, jako o „modifikaci černého jižanského popěvku.“⁵⁴ Tomuto macešskému komentáři nelze upřít, že správně rozeznává integraci původem afrického kulturního

43 ROBECK, *The Azusa Street Mission and Revival*, s. 67.

44 ROBECK, *The Azusa Street Mission and Revival*, s. 68.

45 ROBECK, *The Azusa Street Mission and Revival*, s. 70.

46 ROBECK, *The Azusa Street Mission and Revival*, s. 82.

47 FAUPEL, *The Everlasting Gospel*, s. 217; ROBECK, *The Azusa Street Mission and Revival*, s. 82. Robeck uvádí, že asi třetina návštěvníků byli pastoři.

48 FAUPEL, *The Everlasting Gospel*, s. 220-21.

49 ROBECK, *The Azusa Street Mission and Revival*, s. 127.

50 FAUPEL, *The Everlasting Gospel*, s. 258.

51 ROBECK, *The Azusa Street Mission and Revival*, s. 124-125; U Seymoura i dalších doyenů raného letničního hnutí vidíme hluboké spoléhání na Písmo jako na měřítko zdravé praxe.

52 ANDERSON, Robert M., *Vision of the Disinherited*, s. 91; FAUPEL, *The Everlasting Gospel*, s. 175-6; BLUMHOFER, Edith L. *The Assemblies of God: A Chapter in the Story of American Pentecostalism: Volume 1 - To 1941*. Springfield, MO: Gospel Publishing House, 1989. ISBN 978-0-88243-457-5, s. 83, 91. Parham, otec této teologické vize, tuto doktrínu zastával do konce života, ačkoli ani jeho vlastní studenti o ní nebyli zcela přesvědčeni.

53 Parham o křtu Duchem hovořil jako o pečetí nevěsty Kristovy před jeho druhým příchodem. FAUPEL, *The Everlasting Gospel*, s. 166, 185.

prvku do projevů zbožnosti na Azusa Street. Hollenweger se dokonce domnívá, že zatímco doktrína o počátečním důkazu dala letničnímu hnutí formální strukturu, byl to afroamerický prvek, který svou spontánností a nadšenectvím umožnil letničnímu probuzení tak strmý růst právě v zemích třetího světa.⁵⁵ Parham byl navzdory své snaze ovládnout probuzení na Azusa Street jako vůdčí osobnost Apostolic Faith Movement vytlačen na okraj.⁵⁶

Ani Azusa Street Mission však nezůstala v centru dění nadlouho. V roce 1908 se sice podařilo modlitebnu na Azusa Street zakoupit a zformovat sborovou radu, atmosféra se však změnila.⁵⁷ Tehdy již bylo zřejmé, že semínka probuzení zapustila kořeny napříč Severní Amerikou, samotné Los Angeles hostilo desítky nezávislých lokací probuzení a zahraniční misie odvezla část probuzení sebou do všech obydlených světadílů. I z těchto důvodů můžeme potvrdit, že probuzení na Azusa Street skončilo roku 1909 a Azusa Street Mission pokračovala jako jedna z mnoha misií letničního hnutí vedená kazatelem Williamem Seymourem až do jeho smrti roku 1922.⁵⁸

3 Doktrína důkazu v praxi

3.1 Vznik klasické letniční denominace Assemblies of God

Současná letniční historiografie tíhne k paradigmatu polygeneze, dle něž je letniční hnutí výsledkem řady nezávislých probuzení po celém světě spíše než jen pokračováním Azusa Street.⁵⁹ Jako český letniční je o polygenezi přesvědčen i autor tohoto článku.⁶⁰ Zároveň musíme přiznat, že otisk událostí na Azusa Street v celosvětovém letničním hnutí je nesmírný, a to i proto, že právě zde William H. Durham, pastor z Chicaga, přijal nejen křest v Duchu svatém, ale i doktrinální rozeznání toho, že posvěcení je součástí Kristova dokonaného díla na kříži a že tudíž není, na rozdíl od křtu Duchem, zvláštní zkušeností po obrácení. Tím byla konstrukce klasické letniční doktríny v její jednoduchosti úplná. Durham náhle zemřel roku 1912, nicméně jeho doktrinální posun byl tak vitální a vliv tak daleký, že se jeho verze letniční doktríny, kterou Parham kaceřoval jako „durhamismus“, postupně stala oficiálním učením Assemblies of God, dodnes největší letniční denominace na světě.⁶¹

Doktrína důkazních jazyků měla v letničním hnutí obecně a zejména pak v Assemblies of God nesmírně silné postavení. Už od počátku letničního hnutí slyšíme hlasy, které modlitbu v jazycích

---

54 FRIESEN, Aaron T. *Norming the Abnormal: The Development and Function of the Doctrine of Initial Evidence in Classical Pentecostalism*. Eugene, OR: Wipf and Stock Publishers, 2013. ISBN 978-1-62032-236-9, s. 171. Srov. BLUMHOFER, *The Assemblies of God I*, s. 91.

55 HOLLENWEGER, Walter J. *The Pentecostals: The Charismatic Movement in the Churches*. R. A. WILSON, přel.. Minneapolis, MN: Augsburg Publishing House, 1972, s. xvii.

56 FAUPEL, *The Everlasting Gospel*, s. 182-183; FAUPEL, *The Everlasting Gospel*, s. 184; BLUMHOFER, *The Assemblies of God I*, s. 131. K Parhamovu pádu v rámci jeho vlastní organizace posléze vedlo i neprokázané obvinění z homosexuální aktivity.

57 ROBECK, *The Azusa Street Mission and Revival*, s. 293-296.

58 ROBECK, *The Azusa Street Mission and Revival*, s. 315.

59 Pro podrobnou diskusi viz MCCLYMOND, Michael. I Will Pour Out of My Spirit Upon All Flesh. *PNEUMA*. 2015, roč. 37, č. 3, s. 356–374. Přehled významných nezávislých letničních probuzení viz ANDERSON, Allan. *An Introduction to Pentecostalism: Global Charismatic Christianity*. Cambridge / New York: Cambridge University Press, 2004. ISBN 978-0-521-82573-3. ANDERSON, Allan. *To the Ends of the Earth: Pentecostalism and the Transformation of World Christianity*. New York: Oxford University Press, 2013. ISBN 978-0-19-538642-4.

60 Česká historie letničního hnutí stále čeká na své plné zpracování, avšak již nyní je zřejmé, že české letniční hnutí vzniklo do značné míry samostatně. Srov. BRENKUS, Jozef. *Letničné hnutie v Československu v kontexte počiatkov letničného hnutia vo svete*. Banská Bystrica, 2000. BUBIK, Rudolf, ed. *Historie letničního hnutí I-VI*. Albrechtice: Křesťanský život, 2005. PALA, Frantisek. Report on the Pentecostal and Charismatic Movements in Czechoslovakia From 1945 to the Present. *EPTA Bulletin*. 1989, roč. 8, č. 3, s. 123–129.

61 BLUMHOFER, *The Assemblies of God I*, s. 130, 219-221.

pokládají za nejen normální, ale i nevyhnutelný průvodní znak křtu v Duchu svatém⁶² a činí ji tématem, které svou frekvencí zastihuje vše ostatní.⁶³ Wacker tento důraz na exkluzivitu jazyků vysvětluje jako obranný mechanismus. Pokud ti, kdo stáli vně letničního hnutí, hodnotili jazyky jako zbytečné nebo dokonce škodlivé, obranou bylo učinit z nich hlavní zkoušku křesťanské duchovní zkušenosti a přední insignii letničního hnutí.⁶⁴ Tuto doktrínu mladé hnutí petrifikovalo natolik, že tím vypudilo na okraj i takové velikány, jakými byli jeden ze zakládajících presbyterů Assemblies of God F. F. Bosworth⁶⁵ či prezident Christian and Missionary Alliance A. B. Simpson.⁶⁶ Na okraji hnutí se ocitl i sám Seymour, když od své původní pozice upustil.⁶⁷ Synod Assemblies of God roku 1914 se sice ještě bránil vydání oficiální věroučné pozice, ale v roce 1916 otáčí a vydává stanovisko základních pravd, které pokládají jazyky za „prvotní fyzický důkaz křtu v Duchu svatém.“⁶⁸ Synod roku 1918 pak hovoří o doktríně důkazních jazyků jako o „našem osobitém svědectví“, jehož vydávání je podmínkou k získání pověření ke službě.⁶⁹

Jazyky v žádné fázi historie letničního hnutí nebyly ani jediným projevem křtu Duchem⁷⁰ a ani centrem letniční teologie,⁷¹ ale z hlediska skupiny, která na synodu roku 1918 převážila, šlo o jedinou definující doktrínu, jakou může letniční denominace legitimizovat svou existenci a na níž závisí další přežití letničního hnutí.⁷² Dlužno také podotknout, že v dané době tato doktrína jednoduše fungovala a zastávat ji se proto jevílo jako pragmatické. Pokud se tedy například Castelo a další domnívají, že „vztah mezi jazyky a křtem v Duchu svatém byl denominačně zpolitizován, aby se z jazyků stala privilegovaná známka letničnosti“, ⁷³ je potřeba dodat, že v kontextu doktrinální mentality raného letničního hnutí jazyky měly onen privilegovaný status i bez denominací a jejich dogmat.⁷⁴ Tato doktrína jednoduše platila, protože bylo možné empiricky ji

62 WACKER, Grant. *Heaven Below: Early Pentecostals and American Culture*. 2nd print. vyd. Cambridge, MA: Harvard University Press, 2003. ISBN 978-0-674-01128-1, s. 41.

63 WACKER, *Heaven Below*, s. 42.

64 WACKER, *Heaven Below*, s. 40.

65 Bosworth byl delegátem na prvním synodu AoG v roce 1914 a později jedním z 16 členů výkonného výboru (Executive Presbytery). v roce 1918 z AoG vystoupil kvůli učení o jazycích jako o důkazu křtu v Duchu svatém. BLUMHOFER, *The Assemblies of God I*, s. 239-241; srov. RISS, R. M. Bosworth, Fred Francis. In: *The New International Dictionary of Pentecostal and Charismatic Movements*. Revised&Expanded. vyd. 2002

66 ANDERSON, Robert M., *Vision of the Disinherited*, s. 145-46; 161. K definitivnímu prosazení jazyků jako důkazu křtu v Duchu svatém došlo v AoG v roce 1918, když frakce těch, kdo zastávali radikální učení o důkazu přesvědčila drtivou většinu o nutnosti rozlišovat jazyky jako znamení a jazyky jako dar. ANDERSON, Robert M., *Vision of the Disinherited*, s. 163-64.

67 WACKER, *Heaven Below*, s. 43-44; Robeck uvádí, že seymour od učení o misijní xenolalii upustil již v polovině roku 1907, čili poměrně brzy po začátku probuzení na Azusa Street. ROBECK, *The Azusa Street Mission and Revival*, s. 236.

68 Ve velmi podobné podobě, byť ne beze změn, zůstává vyznání 16 FUNDAMENTAL TRUTHS dodnes. Assemblies of God 16 Fundamental Truths. In: *Assemblies of God* [online]. Dostupné z: <https://ag.org/Beliefs/Statement-of-Fundamental-Truths#8>

69 BLUMHOFER, *The Assemblies of God I*, s. 242.

70 WACKER, *Heaven Below*, s. 39; Metafory pocitů a jevů provázejících probuzenecká shromáždění i samostatné zkušenosti jednotlivců se různí. Často čteme o viděních ohně, žhavých uhlíků, pocitu větru, pocitu „elektrického proudu“, apod.

71 DAYTON, *Theological Roots of Pentecostalism*, kap. 1. Dayton jako jeden z prvních dokazuje, že společnou charakteristikou letničního hnutí bylo od počátku čtyřcípé evangelium spíše než praxe a doktrína modlitby v jazycích. Čtyřcípé evangelium je kristocentrická věroučná koncepce, která sjednocuje teologickou agendu ve vyučování o Kristu jako 1/ Spasiteli, 2/ Uzdraviteli, 3/ křtiteli v Duchu svatém a 4/ přicházejícím Králi. Podobné pokusy o redefinici teologického jádra letničního hnutí nalézáme po Daytonovi u každého artikulovaného teologa, avšak princip čtyřcípého evangelia je přinejmenším pro porozumění ranému letničnímu hnutí nevhodnější.

72 FRIESEN, *Norming the Abnormal*, s. 179.

73 CASTELO, Daniel. *Pentecostalism as a Christian Mystical Tradition*. Grand Rapids, MI: Wm. B. Eerdmans Publishing, 2017. ISBN 978-0-8028-6956-2, s. 130.

74 Srov. zběžně SPITTLER, R. P. Glossolalia. In: *The New International Dictionary of Pentecostal and Charismatic Movements*. Revised&Expanded. Vyd. 2002.

ověřit na bezpočtu svědectví. Pro vlivné doktrináře z Assemblies of God, jakými byli např. A. G. Garr či J. Roswell Flower proto nebylo nijak složité o této doktríně přesvědčit většinu, protože šlo jen o formální ratifikaci zkušenosti, která už byla zřejmá.⁷⁵

Tentýž empirismus můžeme sledovat i ze strany opačné. v počátku letničního probuzení většina jeho protagonistů pokládala dar jazyků za cosi, co umožní kázat evangelium po celém světě v různých místních jazycích.⁷⁶ Tento předpoklad sice zprvu podporovala mnohá svědectví, avšak zkušenost neúspěšných pokusů, která misionáře v cizích zemích donutila cizí jazyky studovat, způsobila obrat v této původně silné doktríně, takže se nikdy nestala součástí běžné letniční nauky.⁷⁷ Zkušenost zde vetovala doktrínu.

3.2 Empirická racionalita v aplikaci

Jazyky tedy mají pro klasické letniční hnutí nesmírný význam jako tzv. zvláštní svědectví, které osmyslňuje jeho existenci a potvrzuje jeho ústřední doktrínu. Z pastoračního hlediska může toto paradigma dospět k úskalí, pokud někdo o jazyky bez úspěchu usiluje, avšak tam, kde toto paradigma funguje, jde o nenahraditelný nástroj. Jak přeci někdo pozná, zda je či není pokřtěný v Duchu svatém? (Tuto otázku předchůdci letničního hnutí nikdy spolehlivě nezodpověděli.) A proč právě jazyky a ne například padnutí pod mocí Ducha nebo jiné duchovní projevy a dary? V letniční perspektivě je to proto, že jazyky jsou z duchovních darů nejdostupnějším a nejméně zaměnitelným darem řeči.⁷⁸ Proroctví nebo slovo poznání lze zaměnit a musí se rozsuzovat (1 Te 5,20nn). Padnutí pod mocí nebo různé pocity jsou příliš vágní na to, aby mohly sloužit jako znak. Důkazní promluva v jazycích je naproti tomu v mentalitě experienciálního evidencialismu zřetelným znamením dotyčného i komunitě věřících. Ano, stávalo se, že dar jazyků nepřišel ihned na první návštěvě letničního shromáždění. V takovém případě byli návštěvníci vyzýváni k tomu, aby „očekávali na Pána“ (dle Lk 24,49). Takto byli někteří ochotni zanechat práce a obětovat finance, aby se třeba i na týdny až měsíce oddali pouze očekávání na modlitbách, dokud dar jazyků jako důkaz toho, že jsou pokřtěni v Duchu svatém, neobdrželi.

Tak se zejména ve 2. pol. 20. stol. stala doktrína tím, co prodlužovalo životnost letničního probuzení. Důraz na osobní poznání Ducha svatého a samostatné hledání zkušenosti křtu v Duchu svatém s důkazem mluvení v jazycích způsobil, že tam, kde se doktrína vymáhala, tam fungovala a probuzení trvalo. Ostatně i proto i ekumeničtější zaměřené osobnosti letničního hnutí, jakými byli Donald Gee či David du Plessis, jakkoli uznávali vanutí ducha i v jiných církevních tradicích, nikdy tuto doktrínu neopustili, protože se obávali, že by tím letniční probuzení zpomalilo.⁷⁹ Dalším důvodem přísného lpění na zvláštním svědectví ve 2. pol. 20. stol. byla zjitřená obava o ztrátu identity způsobená rozpučením charismatického hnutí. Charismaticismus představoval novou skupinu, jejíž étos se v praxi velmi podobal letničnímu, avšak většinou bez doktríny důkazních jazyků.⁸⁰ Jako

75 Takto srov. MACCHIA, Frank D. Groans Too Deep for Words: Towards a Theology of Tongues as Initial Evidence. *AJPS*. 1998, roč. 1, č. 2, s. 14.

76 Takto konzistentně Parham. Viz ROBECK, *The Azusa Street Mission and Revival*, s. 42.

77 WACKER, *Heaven Below*, s. 49. Wacker uvádí příklad Garrových a poznamenává, že ačkoli z misijních jazyků žádná denominace neučinila doktrínu, žádná ji ani nepopřela. Strasti Garrových podrobněji dokumentuje ROBECK, *The Azusa Street Mission and Revival*, s. 250 a dále. Neúspěšné pokusy identifikovat v glosolálii jakýkoli existující jazyk dokumentuje ANDERSON, Robert M., *Vision of the Disinherited*, s. 16-17 a jiní.

78 ANDERSON, Robert M., *Vision of the Disinherited*, s. 233.

79 FRIESEN, *Norming the Abnormal*, s. 123.

80 FRIESEN, *Norming the Abnormal*, kap. 4. Srov. výborné vysvětlení charismatického a jeho historického vývoje v HOCKEN, Peter. *Strategie ducha? Výzva obnovných proudů pro tradiční církve*. Šimona BOUZKOVÁ, přel.. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998. ISBN 978-80-7192-370-1, kk. 2-7 a různě. Příklad excelentní kritické analýzy určitých aspektů třetí charismatické vlny z klasické letniční pozice je FRANC, Aleš. *Teologické*

obrannou reakci lze proto vysvětlit to, že se právě z kruhů Assemblies of God rekrutují apologeti, kteří se vůči charismatickým vlnám vymezují z pozice klasické letniční doktríny a důrazu na autoritu Písma.⁸¹

Samotná aplikace doktríny o důkazu následné zkušenosti byla v letničním hnutí vždy volná a shovívavá spíše než rigidní. Jednak se počítalo s tím, že důkaz křtu Duchem není totéž, co křest samotný, takže k němu mohlo dojít i nějakou dobu po tom, co byl křest reálně přijat. S takovým osobním svědectvím ostatně doktrínu obhajoval sám J. R. Flower, jeden k nejvýznamnějších lídrů raných Assemblies of God.⁸² Za druhé se počítalo s tím, že k důkazní promluvě v jazycích dojde třeba jen jednou. Již od počátku mnozí letniční rozlišovali mezi jazyky na znamení dle Skutků 2 a jazyky jako duchovním darem dle 1. Korintským 12,10, čímž se odpovídalo na otázku „mluví snad všichni jazyky“ z 1Kor 12,30.⁸³ Všichni jazyky nemluví. Každý však má na důkaz svého křtu v Duchu svatém promluvit v jazycích k Bohu, který se takto v Duchu svatém zmocnil modlitebníka.⁸⁴ Pro letniční je tedy vnější důkaz ve formě jazyků nebo jiných projevů důkazem vnitřní duchovní reality. Právě na toto poukazuje Frestadius při popisu počátků letničního hnutí ve Velké Británii, které dle něj adoptovalo „formu biblického experienciálního evidencialismu“.⁸⁵ I zde byl důraz na jazyky plně adoptován jako externí důkaz skutečné duchovní zkušenosti. Vedoucí letničního probuzení ve Velké Británii Alexander Boddy v srpnovém čísle svého časopisu Confidence roku 1908 píše:

Mnozí jsme vděční za Keswické hnutí, které v minulosti bylo. Nyní cítíme, že Pán svůj lid vede dále. Povolává svůj lid k experimentálním letnicím, na které mají právo kvůli krvi Kalvárie.⁸⁶

V tomto příhodném citátu vidíme jednak ponětí o jakémsi vylepšení keswické teologie, které cosi scházelo, vidíme onu Wesleyho experimentálnost ve spojení s letniční zkušeností, vidíme, že jde o zkušenost, na kterou mají *všichni* právo a vidíme také to, že právo na tuto zkušenost je zaručeno samotnou Ježíšovou obětí.

Frestadius ve své práci dokazuje, že racionalita letničního hnutí obecně (a církve Elim, jíž se konkrétně zabývá), je odvozena od romantického experiencialismu 19. stol., k němuž se přidává evidencialismus, čili požadavek důkazu zkušenosti. Všímá si dokonce, že jde o řešení epistemologického problému, na který poukazoval John Locke v souvislosti s náboženskými entuziasty své doby. Otec empirismu Locke tehdy entuziastům vytýkal, že aby mohli zakládat svou víru na zkušenosti, musela by být empiricky průkazná, nikoli jen interní.⁸⁷ S podobnou výtkou se ostatně mnohdy tasili protagonisté radikálního osvícenství, a to např. Hume, pro kterého „žádné svědectví není dostatečné k prokázání zázraku leč takové, jehož nepravdivost by byla zázračnější

---

kořeny a současná teologie Nové apoštolské reformace. 2013, Husitská teologická fakulta Univerzity Karlovy.

81 Zde můžeme zmínit sborník příspěvků na konferenci AoG v roce 1983, v němž se nejvyšší představitelé AoG a profesori z jejího vlajkového semináře AGTS takřka předhánějí v rétorickém důrazu na primát Písma a nutnost rozsuzování novot třetí charismatické vlny. JONES, Gwen, ed. *Conference on the Holy Spirit Digest*. Springfield, MO: Gospel Publishing House, 1983. ISBN 978-0-88243-500-8.

82 MACCHIA, *Groans Too Deep for Words*, s. 16.

83 WACKER, *Heaven Below*, s. 44; E. S. Williams: Dar jazyků není dán každému (1K 12,28nn), kdežto mluvení v jazycích jako iniciační zkušenost je pro každého (Sk 2,4nn; 10,46; 19,6). WILLIAMS, Ernest Swing. *Systematic theology III: Pneumatology, ecclesiology, eschatology*. Springfield, MO: Gospel Publishing House, 1953, 284 s. 48.

84 ANDERSON, Robert M., *Vision of the Disinherited*, s. 92.

85 FRESTADIUS, *Whose Pentecostalism? Which Rationality?*, s. 137.

86 BODDY, A. A. *Brief Items. Confidence*. 1908, s. 14.

87 FRESTADIUS, *Whose Pentecostalism? Which Rationality?*, s. 166-168 a průběžně.

než fakt, který se pokouší prokázat⁸⁸ nebo Lessing, který spatřoval „široký, ošklivý příkop“ mezi biblickým nadpřirozenem a tím, co reálně zakoušíme dnes.⁸⁹ Vnější fyzický důkaz vnitřní reality křtu v Duchu svatém byl tím, co právě v rámci této v modernistické mentality definitivně ospravedlnilo letniční zkušenost a zároveň doktrínu.

Z tohoto hlediska je letniční nauka o důkazu následné zkušenosti ve své rigidnosti filosoficky vitální. Přichází-li moderní evangelikální teologie a teologie obnovy s odmítnutím důrazu na důkaznost jazyků, musíme se z hlediska klasických letničních tázat, zda vlastně nejde o krok zpět, který uvrhne teologii do modernismem napadnutelného subjektivismu.

4 Doktrína následné zkušenosti ve 20. stol. a dále

4.1 Biblická východiska doktríny důkazu

Letniční hnutí se vždy chápalo jako hnutí restoracionistické, jehož agendu určuje kánon Písma. I doktrína důkazu následné zkušenosti je vždy chápána jako doktrína biblická a v klasických letničních výukových materiálech je takto vysvětlována.⁹⁰ Jde o doktrínu ve své podstatě velmi prostou. Na začátku stojí kontinualistický předpoklad, dle něžž se vše, co je v Bibli popsáno, může opakovat dnes, a to včetně nadpřirozena. K tomu se přidává restoracionismus, dle něžž má dnešní církev svým posláním napodobit církev popisovanou ve Skutcích. Je-li tomu tak, pak knihu Skutků můžeme pokládat za učebnici, která nám představuje model k napodobení.

Pro formulaci doktríny o důkazu následné zkušenosti stačí, když si vykladač Skutků povšimne dění na den Letnic (Sk 2,1-21), příběhu o konverzi Samařanů (8,5-24), příběhu o Petrově kázání v Kornéliově domě (10,34-48), příběhu o učednících v Efezu (19,1-7) a nakonec i příběhu o Saulově obrácení (9,1-22).⁹¹ Ve třech případech, a to na den Letnic, u Kornélia a v Efezu, vidíme jazyky jako zvláště zmíněný jev v okamžiku, kdy jde dle letničních vykladačů o následnou zkušenost *po* obrácení a nikoli o obrácení samotné. V Samaří jazyky sice nejsou výslovně zmíněny, nicméně i tam muselo dojít ke zvláštnímu a viditelnému projevu (srov. 8,13.18). Na tomto základě se letniční vykladači domnívají, že jazyky jsou pravidelným průvodním znakem křtu Duchem, takže mohou být pokládány za jeho důkaz.

Nejen kvůli praxi jazyků, která se křesťanům jiných tradic zdála podivná, ale i svým kombinovaným důrazem na doslovný výklad Bible a na zkušenost se letniční v 1. polovině 20. stol.

88 HUME, David. *An Enquiry Concerning Human Understanding*. Indianapolis, IN: Hackett Publishing, 1993. ISBN 978-0-87220-229-0, s. 77.

89 LESSING, Gotthold Ephraim. On the Proof of the Spirit and of Power. In: *Philosophical and Theological Writings*. Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2005, s. 87. Na moderní letniční apologetice je pozoruhodné, že s těmito argumenty radikálního osvícenství polemizují v jejich vlastním kolbišti. Craig S. Keener ve svém výtečném díle o zázracích nedokazuje, že by Hume neměl v principu pravdu. Snaží se dokázat, že biblické nadpřirozeno je dokázáno aktuálními svědectvími o reálně prožitých zázracích. KEENER, Craig S. *Miracles: The Credibility of the New Testament Accounts*. Grand Rapids, MI: Baker Academic, 2011. ISBN 978-0-8010-3952-2. Přeloženou kratší verzi Keenerova pojednání o zázracích připravuje nakladatelství www.danielknihy.cz na rok 2023.

90 Mezi nejdůležitější základní klasické letniční příručky patřily v 1. pol. 20. stol. BRUMBACK, Carl. *“What Meaneth This?”: A Pentecostal Answer to a Pentecostal Question*. Springfield, MO: Gospel Publishing House, 1947. ISBN 978-0-88243-624-1; PEARLMAN, Myer. *Knowing the Doctrines of the Bible*. Springfield, MO: Gospel Publishing House, 2002. ISBN 978-0-88243-534-3. v současnosti je to například do češtiny přeložená kniha MENZIES, William W a Stanley M HORTON. *Biblické doktríny z letniční perspektivy*. Marek GOITKA, přel.. Albrechtice: Křesťanský život, 2012. ISBN 978-80-7112-164-0.

91 BUBAN, Michael. *Dílo Ducha svatého dle Skutků apoštolských z letniční perspektivy (přehledná tabulka)* [online]. 2020. Dostupné z: <https://selah.cz/teologie/dilo-ducha-svateho-dle-skutku-apostolskych-z-letnicni-perspektivy-prehledna-tabulka/>. Tabulka je rozšířením jiné tabulky v Pettsově apologii doktríny o důkazu následné zkušenosti. Viz PETTS, David. The Baptism in the Holy Spirit: The Theological Distinctive. In: WARRINGTON, Keith, ed. *Pentecostal Perspectives*. Carlisle: Paternoster, 1998, s. 98–119. ISBN 978-0-85364-804-8.

ocitli v izolaci mezi fundamentalismem na jedné straně, s nímž sdíleli doktrínu o neomylnosti Písma a liberalismem na straně druhé, s nímž koreloval letniční důraz na zkušenost.⁹² Archer hovoří v souvislosti s raným pentekostalismem o paramodernismu, který, jak jsme ostatně ukázali, nepopírá osvícenskou epistemologii, ale zpochybňuje protestantský cesacionismus na jedné straně a kritický liberalismus na straně druhé.⁹³ Nakonec se klasický pentekostalismus, snad kvůli touze po společenském uznání, přeci jen přiklonil k evangelikalismu a adoptoval dispenzacionalismus jako jeho dobový intelektuální odkaz.⁹⁴ Toto partnerství však nikdy nebylo šťastné.⁹⁵

4.2 Sřet s evangelikalismem

Jedním z prvních průlomů napětí mezi letničním a evangelikálním hnutím byla kontroverze, k níž došlo v reakci na publikaci dvou novozákonních studií v roce 1970, a to knih *Baptism in the Holy Spirit* od Jamese Dunna a *A Theology of the Holy Spirit* od Fredericka D. Brunera. Obě tyto knihy se svým způsobem snaží dokázat, že Nový zákon nezná koncept následné zkušenosti a že tudíž křest v Duchu svatém je obsažen ve znovuzrození.⁹⁶ Musíme podotknout, že šlo o akademické práce, jejichž vliv na běžné letniční „farníky“ byl zanedbatelný a také že nešlo o zpochybnění letniční zbožnosti jako takové. Zpochybněn byl pouze dvoufázový soteriologický model.⁹⁷ Efektem těchto dvou publikací se stala relativně rychlá průtrž letničních do akademického světa, jejímž nevysloveným cílem bylo nejprve odpovědět Brunnerovi s Dunnem, obhájit letniční hermeneutiku Skutků a posléze vypracovat teologii, která by letniční zkušenost co nejpřesněji popsala a obhájila. Od roku 1970 se tedy píší letniční dizertace, pořádají letniční akademické konference, vznikají letniční odborná periodika a letniční se valí jako lavina do akademického světa, jenž byl pro první generace tohoto hnutí tabu.⁹⁸

Diskuse o biblické obhajobě následnosti křtu v Duchu svatém a jeho důkazu se ovšem vedly i mezi letničními. Gordon Fee jako výtečný evangelikální biblista s letničními kořeny upozornil na problém v letniční hermeneutice Skutků, jímž dle jeho názoru byla záměna normálnosti za normativnost. Bylo-li mluvení v jazycích pro Lukáše normální, nemusí být dle Feeho doktrinálně

---

92 ARCHER, Kenneth J. *A Pentecostal Hermeneutic: Spirit, Scripture, and Community*. Cleveland, TN: CPT Press, 2009. ISBN 978-0-9819651-1-6, s. 2, 5, 87; Pozoruhodný je zde Harvey Cox: „Letniční brojili proti ‚lidským krédům a mrtvým rituálům‘. v některých ohledech, zejména v jejich důrazu na osobní zkušenost Boha, byli blíže Protestantským liberálům než fundamentalistům. Rozdíl byl, že zatímco liberálové o zkušenosti rádi hovořili, u letničních se zdálo, že ji generují.“ COX, Harvey. *Fire From Heaven: The Rise of Pentecostal Spirituality and the Reshaping of Religion in the Twenty-First Century*. Cambridge, MA: Da Capo Press, 2001. ISBN 978-0-306-81049-7, kap. 3.

93 ARCHER, *A Pentecostal Hermeneutic*, s. 45.

94 ARCHER, *A Pentecostal Hermeneutic*, s. 73, 168.

95 SHEPPARD, Gerald T. Pentecostals and the Hermeneutics of Dispensationalism: The Anatomy of an Uneasy Relationship. *Pneuma*. 1984, roč. 6, č. 1, s. 5–33.

96 MITTELSTADT, Martin W. *Reading Luke-Acts in the Pentecostal Tradition*. Cleveland, TN: CPT Press, 2010, kap. 2. Hovoří se o těchto publikacích: DUNN, James D. G. *Baptism in the Holy Spirit: A Re-examination of the New Testament Teaching on the Gift of the Spirit in Relation to Pentecostalism Today*. Philadelphia, PA: The Westminster Press, 1970. ISBN 978-0-664-24140-7. BRUNER, Frederick D. *A Theology of the Holy Spirit: The Pentecostal Experience and the New Testament Witness*. Eugene, OR: Wipf and Stock, 1997. ISBN 978-1-57910-094-0. Na populární rovině vycházejí podobné publikace od Johna Stotta a Jamese I. Packera. Silným evangelikálním kritikem letniční hermeneutiky i praxe je John F. MacArthur. Na druhou stranu dlužno podotknout, že v roce 1970 vychází i MARSHALL, I. Howard. *Luke: Historian & Theologian*. Exeter: Paternoster Press, 1970. ISBN 978-0-85364-104-9. Marshall vyjadřuje názor zřejmý z názvu knihy, že Lukáš byl jako autor Lukáše-Skutků nejen historik, ale i teolog s didaktickým záměrem.

97 Dunn dokonce píše: „Na rozdíl od mechanického sakramentalismu extrémního katolicismu a mrtvé biblické ortodoxie extrémního protestantismu zaměřili letniční svou pozornost na zkušenost Ducha. Naše zkoumání novozákonních důkazů ukázalo, že toto bylo zcela oprávněné.“ DUNN, *Baptism in the Holy Spirit*, s. 225.

98 ARCHER, *A Pentecostal Hermeneutic*, s. 73; MITTELSTADT, *Reading Luke-Acts in the Pentecostal Tradition*, kap. „Introduction“.

normativní.⁹⁹ I v u nás vydané knize *Jak číst Bibli s porozuměním*, která je excelentní prezentací evangelikální hermeneutiky Fee uvádí, že „pokud nám Písmo o něčem výslovně neříká, že to dělat musíme, nemůže pouhé vyprávění nikdy sloužit jako normativní způsob,¹⁰⁰ čímž letniční doktríně důkazu následné zkušenosti uzavírá dveře. Jako syn klasických letničních misionářů a praktikující letniční nechce Fee exegeticky zamezit zkušenosti jazyků jako takové, jak často činili tehdy stále silní cesacionisté. Jako evangelikální exegeta však nechce upozadit přísná exegetická pravidla, která si předsevzal.

Obhájce klasických letničních perspektiv William W. Menzies Feeho respektuje, avšak jeho závěru lituje jako čehosi, co podminila evangelikální agenda Feeho kontextu.¹⁰¹ Tvrdit, že v lukášské literatuře je didaktický záměr, již v 70. letech přeci nebylo nic neobvyklého ani u neletničních.¹⁰² Fee je dnes tudíž letničními chápán jako výtečný odborník, který se své letniční zkušenosti nijak nezpronevřil,¹⁰³ avšak představuje slepou uličku v pátrání po letniční hermeneutice a musí být překonán, o což se sám W. Menzies pokusil, když roku 1979 navrhl teologickou metodu sestávající z fázi indukce, dedukce a verifikace.¹⁰⁴ Ačkoli Menzies necituje Wesleyho, jeho metoda nápadně připomíná wesleyánskou kvadrilaterálu.¹⁰⁵ Začíná se u induktivního čtení *Písma* a skrze deduktivní funkci *rozumu* se pokračuje k empirické, *zkušenostní* verifikaci, a to pod vedením *tradice*. K Menziesovi se posléze přidává Howard M. Ervin, který tvrdí, že apoštolská zkušenost staví čtenáře Bible do lepší pozice pro porozumění textu „vstřetím existenciálním způsobem,¹⁰⁶ čili tak, aby tato zaznamenaná zkušenost mohla korelovat s čtenářovou existencí. Roger Stronstad tento princip aplikuje na metodiku výkladu Skutků a doslova tvrdí, že v této knize „záznam minulosti historizuje zkušenost a současné setkání s daným záznamem činí historii současností.“¹⁰⁷ Svým způsobem není tento přístup exkluzivně letniční. Mnoho různých křesťanů čeká, že jejich četba Bible nějakým způsobem zformuje jejich životní zkušenost. U letničních je však zajímavé, jak tento princip systematizují v hermeneutickém rámci, a to více méně vždy v zápase o definici své vlajkové doktríny důkazních jazyků.

---

99 FEE, Gordon D. Hermeneutics and Historical Precedent - A Major Problem in Pentecostal Hermeneutics. In: SPITTLER, Russell P., ed. *Perspectives on the New Pentecostalism*. Grand Rapids: Baker Book House, 1976. ISBN 978-0-8010-8076-0, s. 122. Srov. též FEE, Gordon D. a Douglas K. STUART. *Jak číst Bibli s porozuměním*. Alena KOŽELUHOVÁ, přel.. Praha: Návrat domů, 2012. ISBN 978-80-7255-270-2, s. 95-100.

100 FEE & STUART. s. 96.

101 MENZIES, William W. Synoptic Theology: An Essay on Pentecostal Hermeneutics. *Paraclete*. 1979, roč. 13, č. 1, s. 14–21.

102 Přístup, jaký zastával Fee, byl striktní i na neletniční. Viz výše uvedenou publikaci of Mashalla. Robert Menzies pozoruje smírlivější postoj u Kleina, Blomberga, Hubbarda. Tito autoři uznávají, že „vyprávění často učí na rozdíl od didaktické literatury nepřímo, aniž by však ztrácel na normativitě.“ MENZIES, Robert P. Jumping Off the Postmodern Bandwagon. *Pneuma*. 1994, roč. 16, č. 1, s. 119.

103 Viz Feeho svědectví o duchovním prožitku při práci na komentáři k listu Filipským. FEE, Gordon D. Exegesis and Spirituality: Completing the Circle. In: *Listening to the Spirit in the Text*. Grand Rapids, MI: Eerdmans, 2000. ISBN 978-0-8028-4757-7, s. 3. Posledních 15 let svého života Fee trpěl Alzheimerovou chorobou. I v té době však přijímal návštěvy kolegů i studentů a byl jejich oblíbeným partnerem v diskusi. Proslýchá se, že navzdory své nemoci se rozzářil a jeho mysl ožila vždy, když měl hovořit o exegezi Skutků. K Pánu odešel 25. 10. 2022.

104 KIM, Eun Chul. *A Survey of Pentecostal Hermeneutics with a Fresh Pentecostal Approach*. Asia Pacific Theological Seminary, 2013, s. 4.

105 Tato tendence se v letniční teologii vyskytuje často. Editori *The Routledge Handbook on Pentecostal Theology* dle schématu wesleyánské kvadrilaterály uspořádali tu část knihy, která mapuje jednotlivé aspekty letniční teologie. VONDEY, Wolfgang, ed. *The Routledge Handbook of Pentecostal Theology*. London / New York: Routledge, 2022. Routledge Handbooks in Theology. ISBN 978-1-03-233659-6, s. 3.

106 ERVIN, Howard M. Hermeneutics: A Pentecostal Option. *Pneuma*. 1981, roč. 3, č. 1, s. 22.

107 STRONSTAD, Roger. *Spirit, Scripture and Theology: A Pentecostal Perspective*. Baguio City, Philippines: Asia Pacific Theological Seminary Press, 1995. ISBN 978-971-8942-02-4, s. 64.

Z historického hlediska znamená tato diskuse úsměvný paradox a zároveň přelom. Vidíme zde odborníky z řad klasických letničních, jak se v atmosféře uměřené akademické diskuse vzdávají plamenné rétoriky fundamentalismu¹⁰⁸ a v duchu pokroku osvíceného novozákonního bádání trpělivě vysvětlují ostříleným profesionálům Dunnovi, Brunnerovi, Feemu a dalším, že lukášskou, pavlovskou a každou další autorskou perspektivu je potřeba vnímat v rozmanité polyfonii novozákonní výpovědi spíše než v dogmatické harmonizaci, v níž epištoly diktují doktrinální čočku a Skutky toliko vypráví příběh.¹⁰⁹

Zde se však vývoj letniční teologie zdaleka nezastavil. Jiná skupina převážně mladších letničních badatelů se v 70. a 80. letech vydala z bezpečné zátoky evangelikalismu do zálužnějších vod filosofické hermeneutiky, která na první pohled oplývá novými možnostmi.¹¹⁰ Například Gadamerův koncept *prolnutí horizontů* se některým zamlouvá jako výstižné vyjádření dynamiky historického a zkušenostního přístupu a poněkud také jako protilátka na hirschovskou hermeneutiku, v níž byl Fee vykován.¹¹¹ Podobně Ricoeurovo *přivlastnění* [náboženské zkušenosti]¹¹² a postkritický koncept *druhé naivity* si získává oblibu u těch letničních, kteří musí na liberálních náboženských studiích, do jejichž vod pronikají, čelit náporu biblické kritiky.¹¹³ Objevuje se volání po příklonu k *postmodernismu*.¹¹⁴ Tyto pokusy o změnu paradigmatu se sice nesetkávají s jednohlasným přijetím,¹¹⁵ avšak přinejmenším znamenají jasný ukazatel exodu letniční teologie z konzervativně evangelikální domácnosti. Otázkou této fáze přitom již pomalu ale jistě není, zda modlitba v jazycích je či není důkazem křtu v Duchu svatém ale spíše jakým způsobem je letniční zkušenost epistemickým středem letniční teologie či jinak řečeno, jakou letniční teologii postavit na základě letniční zkušenosti.

4.3 Současné pokusy o reinterpetaci: Svátostné pojetí Franka D. Macchii

Jako příklad současného pokusu o reinterpetaci doktríny o důkazu křtu v Duchu svatém volím svátostný přístup Franka D. Macchii. Macchia je klasickým letničním teologem, který se po celou dobu své kariéry teologa hlásí k Assemblies of God. Zároveň je zřejmé, že jako doktorand u Jana Miliče Lochmana v Basileji získal smysl pro integraci biblické víry, křesťanské zkušenosti a společenského rozměru evangelia,¹¹⁶ což mu umožnilo překlenout svět severoamerické letniční scholastiky a svět kontinentální teologie 2. pol. 20. stol. a navrhnout takové trajektorie, které původní znění letniční doktríny neomezují, ale naopak využívají plodů sousedních tradic k jejímu rozvoji.¹¹⁷

108 Tohoto si všimá FRIESEN, *Norming the Abnormal*, s. 148.

109 MITTELSTADT, *Reading Luke-Acts in the Pentecostal Tradition*, kap. 2.

110 Památné jsou příspěvky Israel & Albrecht & McNally (1990), Byrd (1990), Cargal (1991), Plüss (1992) a Dempster (1993).

111 NOEL, Bradley Truman. Gordon Fee and the Challenge to Pentecostal Hermeneutics: Thirty Years Later. *Pneuma*. 2004, roč. 26, č. 1, s. 60–62.

112 PLÜSS, Jean-Daniel. Azusa and Other Myths: The Long and Winding Road from Experience to Stated Belief and Back Again. *Pneuma*. 1993, roč. 15, č. 1, s. 200. ISRAEL, Richard D., Daniel E. ALBRECHT a Randal G. MCNALLY. Pentecostals and Hermeneutics: Texts, Rituals and Community. *Pneuma*. 1993, roč. 15, č. 1, s. 143.

113 ARCHER, *A Pentecostal Hermeneutic*, s. 7–10.

114 CARGAL, Timothy B. Beyond the Fundamentalist-Modernist Controversy: Pentecostals and Hermeneutics in a Postmodern Age. *Pneuma*. 1993, roč. 15, č. 1, s. 168.

115 Menzies a spol. Reagovali většinou zamítavě. MENZIES, Robert, Jumping Off the Postmodern Bandwagon; HARRINGTON, Hannah K. a Rebecca PATTEN. Pentecostal Hermeneutics and Postmodern Literary Theory. *Pneuma*. 1994, roč. 16, č. 1, s. 109–114.

116 MACCHIA, Frank. Jan Milič Lochman: A Tribute to my Doktorvater. *Pneuma*. 2007, roč. 29, č. 1, s. 1–3.

117 Příkladem je samotné ono svátostné pojetí. Úsměvným momentem této Macchiovy praxe je, když obhajobu doktríny důkazu následné zkušenosti v jednom momentu zapřádá ze studií Hermana Gunkela a R. Pesche. MACCHIA, *Groans Too Deep for Words*, s. 8.

Macchia svému hnutí přiznává, že „ve snaze o živou víru dle knihy Skutků objevili vzorec opravňující jistá očekávání.“¹¹⁸ Důraz na jazyky je pak dle Macchii jednoduše zárukou propojení této živé víry napříč časoprostorem, což je funkce, která činí z jazyků svátostný element křtu v Duchu svatém.¹¹⁹ Jazyky jsou pro Macchii svátostným *znaméním* vnitřní skutečnosti spíše než empirickým *důkazem*,¹²⁰ protože jako znamení jazyky ukazují ne samy na sebe jako na subjektivní emocionalismus, ale spíše na viditelné, svátostné potvrzení objektivní Boží eschatologické činnosti.¹²¹ Forenzní rétoriku chce tedy Macchia zmírnit.¹²² Zároveň však trvá na tom, že glosolálie je důkazem skutečnosti nového stvoření, čili důkazem toho, že Duch nás má a že skrze nás odhaluje nové, vykoupené stvoření.¹²³

Spontaneita jazyků je výrazem radikální svobody Ducha, jejich fyzická konkrétnost je důkazem Boží blízkosti v tomto světě¹²⁴ a jejich nesrozumitelnost, čili „vzdechy, které nelze vyjádřit slovy“ (Ř 8,26; ČSP), jsou znaméním krize jazyka v přítomnosti Božího mystéria.¹²⁵ Glosolálie a jiné charismatické projevy jsou projevy lidské existence *coram Deo* – před Bohem – která se ovšem vždy odehrává ve společenství svatých.¹²⁶ I ve Skutcích přeci vidíme, že jazyky vždy signalizovaly prolomení bariér mezi muži a ženami, Židy, Samařany, proselyty a pohany.¹²⁷ Jazyky budují společenství tím, že nás vytlačují z kulturní podmíněnosti a pojí jednou zkušeností.¹²⁸ Jelikož ale Boží svobodou bylo především vykoupit nás z pout smrti skrze dílo Ježíše Krista, ani naše bytí *coram Deo* včetně vyplývající glosolálie nemůže obejít kříž s jeho závazkem napodobit Krista a vykoupit svět.¹²⁹

Ve své novější práci se Macchia jazykům povýtce vyhýbá, ačkoli zjevně nechce opustit doktrinální výraz letničnosti.¹³⁰ Na jeho svátostné pojetí, které slibuje překlenout ohled na radikální svobodu Ducha a důraz na prostředky milosti,¹³¹ nicméně zdařile navazuje rovněž klasický letniční teolog David J. Courey, když vysvětluje, že glosolálie je viditelným znaméním teologie kříže. Pokud Macchia tvrdí, že pojetí křtu Duchem musí mít silný eschatologický prvek a musí být spojeny s uzdravením či obnovou stvoření v kosmickém rozsahu,¹³² Courey pokládá samotné jazyky za jednotící znamení utrpení tohoto světa a očekávání jeho vykoupení.¹³³

---

118 MACCHIA, Frank D. Tongues as a Sign: Towards a Sacramental Understanding of Pentecostal Experience. *Pneuma*. 1993, roč. 15, č. 1, s. 65.

119 MACCHIA, Groans Too Deep for Words, s. 16; MACCHIA, Tongues as a Sign, s. 66.

120 MACCHIA, Groans Too Deep for Words, s. 3; MACCHIA, Tongues as a Sign, s. 66, 68.

121 MACCHIA, Tongues as a Sign, 75-76; MACCHIA, Groans Too Deep for Words, s. 3.

122 MACCHIA, Groans Too Deep for Words, s. 3.

123 MACCHIA, Groans Too Deep for Words, s. 10; MACCHIA, Tongues as a Sign, s. 71-73.

124 MACCHIA, Frank. Sighs Too Deep for Words: Toward a Theology of Glossolalia. *Journal of Pentecostal Theology*. Brill, 1992, roč. 1, č. 1, s. 53. Macchia 92, 53; Stejně, jako katedrála říká „Bůh je vznešený“, jazyky připomínají „Bůh je zde“. Macchia tuto myšlenku čerpá od Williama Samarina.

125 MACCHIA, Sighs Too Deep for Words, s. 59-60, 62. Zde se Macchia odvolává i na řadu neletničních badatelů dle nichž tento verš hovoří o glosolálii.

126 MACCHIA, Sighs Too Deep for Words, s. 65; Macchia zde čerpá z Bonhoeffera.

127 MACCHIA, Sighs Too Deep for Words, s. 65-66; MACCHIA, Groans Too Deep for Words, s. 8.

128 MACCHIA, Groans Too Deep for Words, s. 11.

129 MACCHIA, Sighs Too Deep for Words, s. 69.

130 MACCHIA, Frank D. *Baptized in the Spirit: A Global Pentecostal Theology*. Grand Rapids, MI: Zondervan, 2006. ISBN 978-0-310-25236-8, s. 50, 56.

131 MACCHIA, Tongues as a Sign, s. 69-70. Čili spor mezi reformovaným a katolickým pojetím.

132 MACCHIA, Frank D. *Baptized in the Spirit*, kap. 4.

133 COUREY, David J. *What Has Wittenberg to Do With Azusa?: Luther's Theology of the Cross and Pentecostal Triumphalism*. 2011, McMaster Divinity College, s. 342.

5 Závěr

Macchia a Courey jsou dnes pouze zlomkem pestré škály letniční teologie, která se pokouší jazyky uchopit v dědictví zvláštního letničního doktrinárního svědectví. Mezi výtečné apologety hnutí obhajující osvědčené nauky se řadí např. Anthony Palma¹³⁴ a Robert Menzies¹³⁵. Na druhé straně vidíme mezi kreativními teology i zcela nové pokusy kupříkladu ve fundacionálním pojetí Amose Yonga, které ve svém nesmírném nadhledu už netrvá na staré nauce o důkazních jazycích, protože vlastně pokládá Ducha za mediátora vší reality a pneumatickou zkušenost za prostředek a tudíž opět *důkaz* skutečného bytí ve světě a veškerého jeho chápání.¹³⁶

Letniční hnutí potřebuje důkaz Boží blízkosti. Na příkladu doktríny o důkazu křtu Duchem je zde ilustrován princip, jímž se řídí i ti letniční, kteří tuto doktrínu nezastávají v jejím doslovném znění. Být naplněn Bohem Duchem svatým, být aktuálním nástrojem jeho svrchovaného průniku do reality dějin spějících k závěru a modlitbou v jazycích dosvědčovat nevypravitelnost Božího utrpení spolu se světem, toť agenda, která i dle názoru tohoto autora nepřišla o relevanci pro další teologickou reflexi. Kam se klasické letniční hnutí ubere v situaci 21. století je vzhledem k překotnému vývoji obtížné posoudit. Lze však očekávat, že experienciální evidencialismus, který zakořenil především v samotné zbožnosti jako očekávání Boží přítomnosti, bude v tomto vývoji nadále jedním z předních faktorů.

6 Použitá literatura

- ABRAHAM, William J. *Aldersgate and Athens: John Wesley and the Foundations of Christian Belief*. Waco, TX: Baylor University Press, 2010. ISBN 978-1-60258-246-0.
- ANDERSON, Allan H.. *An Introduction to Pentecostalism: Global Charismatic Christianity*. Cambridge / New York: Cambridge University Press, 2004. ISBN 978-0-521-82573-3.
- ANDERSON, Allan H.. *To the Ends of the Earth: Pentecostalism and the Transformation of World Christianity*. New York: Oxford University Press, 2013. ISBN 978-0-19-538642-4.
- ANDERSON, Robert Mapes. *Vision of the Disinherited: The Making of American Pentecostalism*. Peabody, MA: Hendrickson Publishers, 1992. ISBN 978-1-56563-000-0.
- ARCHER, Kenneth J. *A Pentecostal Hermeneutic: Spirit, Scripture, and Community*. Cleveland, TN: CPT Press, 2009. ISBN 978-0-9819651-1-6.
- ARRINGTON, French L. Hermeneutics, Historical Perspectives on Pentecostal and Charismatic. In: *Dictionary of Pentecostal and Charismatic Movements*. 1988, s. 376–389.
- Assemblies of God 16 Fundamental Truths. In: *Assemblies of God* [online]. Dostupné z: <https://ag.org/Beliefs/Statement-of-Fundamental-Truths#8>
- BEVINS, Winfield H. A Pentecostal Appropriation of the Wesleyan Quadrilateral. *Journal of Pentecostal Theology*. 2006, roč. 14, č. 2, s. 229–246.

---

134 PALMA, Anthony D. *Holy Spirit: A Pentecostal Perspective*. Springfield, MO: Gospel Publishing House, 2008. ISBN 978-0-88243-786-6.

135 MENZIES, Robert P. *Speaking in Tongues: Jesus and the Apostolic Church as Models for the Church Today*. Cleveland, TN: CPT Press, 2016. ISBN 978-1-935931-56-0. v češtině HORTON, Stanley M. *Systematická teologie*. Jiří HEDÁNEK, přel.. Albrechtice: Křesťanský život, 2001. ISBN 978-80-7112-069-8.

136 Zde jde především o tyto dvě Yongovy rané publikace, v nichž startuje svou teologickou vizi: YONG, Amos. *Spirit-Word-Community: Theological Hermeneutics in Trinitarian Perspective*. Eugene, OR: Wipf & Stock, 2002. ISBN 978-1-59752-550-3. YONG, Amos. *Spirit-Word-Community: Theological Hermeneutics in Trinitarian Perspective*. Eugene, OR: Wipf & Stock, 2002. ISBN 978-1-59752-550-3.

- BLUMHOFER, Edith L. *The Assemblies of God: A Chapter in the Story of American Pentecostalism: Volume 1 - To 1941*. Springfield, MO: Gospel Publishing House, 1989. ISBN 978-0-88243-457-5.
- BODDY, A. A. Brief Items. *Confidence*. 15. srpen 1908, s. 14.
- BRENKUS, Jozef. *Letničné hnutie v Československu v kontexte počiatkov letničného hnutia vo svete*. Banská Bystrica, 2000.
- BRUMBACK, Carl. "*What Meaneth This?*": *A Pentecostal Answer to a Pentecostal Question*. Springfield, MO: Gospel Publishing House, 1947. ISBN 978-0-88243-624-1.
- BRUNER, Frederick D. *A Theology of the Holy Spirit: The Pentecostal Experience and the New Testament Witness*. Eugene, OR: Wipf and Stock, 1997. ISBN 978-1-57910-094-0.
- BUBAN, Michael. *Dílo Ducha svatého dle Skutků apoštolských z letniční perspektivy (přehledná tabulka)* [online]. 2020. Dostupné z: <https://selah.cz/teologie/dilo-ducha-svateho-dle-skutku-apostolskych-z-letnicni-perspektivy-prehledna-tabulka/>
- BUBIK, Rudolf, ed. *Historie letničního hnutí I-VI*. Albrechtice: Křesťanský život, 2005.
- CARGAL, Timothy B. Beyond the Fundamentalist-Modernist Controversy: Pentecostals and Hermeneutics in a Postmodern Age. *Pneuma*. 1993, roč. 15, č. 1, s. 163–187.
- CASTELO, Daniel. *Pentecostalism as a Christian Mystical Tradition*. Grand Rapids, MI: Wm. B. Eerdmans Publishing, 2017. ISBN 978-0-8028-6956-2.
- COLLINS, Kenneth J. *A Real Christian: The Life of John Wesley*. Nashville, TN: Abingdon Press, 2010. ISBN 978-1-4267-2195-3.
- COUREY, David J. *What Has Wittenberg to Do With Azusa?: Luther's Theology of the Cross and Pentecostal Triumphalism*. 2011, McMaster Divinity College.
- COX, Harvey. *Fire From Heaven: The Rise of Pentecostal Spirituality and the Reshaping of Religion in the Twenty-First Century*. Cambridge, MA: Da Capo Press, 2001. ISBN 978-0-306-81049-7.
- DAYTON, Donald W. *Theological Roots of Pentecostalism*. Peabody, MA: Hendrickson, 2000. ISBN 978-0-943575-79-7.
- DREYER, Frederick. Faith and Experience in the Thought of John Wesley. *The American Historical Review*, 1983, roč. 88, č. 1, s. 12–30.
- DUNN, James D. G. *Baptism in the Holy Spirit: A Re-examination of the New Testament Teaching on the Gift of the Spirit in Relation to Pentecostalism Today*. Philadelphia, PA: The Westminster Press, 1970. ISBN 978-0-664-24140-7.
- ERVIN, Howard M. Hermeneutics: A Pentecostal Option. *Pneuma*. 1981, roč. 3, č. 1, s. 11–25.
- FAUPEL, David W. *The Everlasting Gospel: The Significance of Eschatology in the Development of Pentecostal Thought*. Sheffield: Sheffield Academic Press, 1996. JPT Supplement series 10. ISBN 978-1-85075-761-0.
- FEE, Gordon D. Exegesis and Spirituality: Completing the Circle. In: *Listening to the Spirit in the Text*. Grand Rapids, MI: Eerdmans, 2000. ISBN 978-0-8028-4757-7.

- FEE, Gordon D. Hermeneutics and Historical Precedent-A Major Problem in Pentecostal Hermeneutics. In: SPITTLER, Russell P., ed. *Perspectives on the New Pentecostalism*. Grand Rapids: Baker Book House, 1976. ISBN 978-0-8010-8076-0.
- FEE, Gordon D. a Douglas K. STUART. *Jak číst Bibli s porozuměním*. Alena KOŽELUHOVÁ, přel.. Praha: Návrat domů, 2012. ISBN 978-80-7255-270-2.
- FRANC, Aleš. *Teologické kořeny a současná teologie Nové apoštolské reformace*. 2013, Husitská teologická fakulta Univerzity Karlovy.
- FRESTADIUS, Simo Kalevi. *Whose Pentecostalism? Which Rationality? The Foursquare Gospel and Pentecostal Biblical Pragmatism of the Elim Tradition*. 2018, University of Birmingham.
- FRIESEN, Aaron T. The Called Out of the Called Out: Charles Parham's Doctrine of Spirit Baptism. *Journal of the European Pentecostal Theological Association*. 2009, roč. 29, č. 1, s. 43–55.
- FRIESEN, Aaron T. *Norming the Abnormal: The Development and Function of the Doctrine of Initial Evidence in Classical Pentecostalism*. Eugene, OR: Wipf and Stock Publishers, 2013. ISBN 978-1-62032-236-9.
- FRIESEN, Aaron T. Pentecostal Antitraditionalism and the Pursuit of Holiness. *Journal of Pentecostal Theology*. 2014, roč. 23, č. 2, s. 191–215.
- HARRINGTON, Hannah K. a Rebecca PATTEN. Pentecostal Hermeneutics and Postmodern Literary Theory. *Pneuma*. 1994, roč. 16, č. 1, s. 109–114.
- HINDMARSH, Bruce. Spiritual Experience and Early Evangelical Correspondence: The Letters of John Wesley and Ann Bolton, 1768–91. *Huntington Library Quarterly*. 2016, roč. 79, č. 3, s. 455–478.
- HOCKEN, Peter. *Strategie ducha? Výzva obnovných proudů pro tradiční církve*. Šimona BOUZKOVÁ, přel.. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998. ISBN 978-80-7192-370-1.
- HOLLENWEGER, Walter J. *The Pentecostals: The Charismatic Movement in the Churches*. R. A. WILSON, přel.. Minneapolis, MN: Augsburg Publishing House, 1972.
- HORTON, Stanley M. *Systematická teologie*. Jiří HEDÁNEK, přel.. Albrechtice: Křesťanský život, 2001. ISBN 978-80-7112-069-8.
- HUME, David. *An Enquiry Concerning Human Understanding*. Indianapolis, IN: Hackett Publishing, 1993. ISBN 978-0-87220-229-0.
- ISRAEL, Richard D., Daniel E. ALBRECHT a Randal G. MCNALLY. Pentecostals and Hermeneutics: Texts, Rituals and Community. *Pneuma*. 1993, roč. 15, č. 1, s. 137–161.
- JONES, Gwen, ed. *Conference on the Holy Spirit Digest*. Springfield, MO: Gospel Publishing House, 1983. ISBN 978-0-88243-500-8.
- KAY, William K. Modernity and the Arrival of Pentecostalism in Britain. *PentecoStudies: An Interdisciplinary Journal for Research on the Pentecostal and Charismatic Movements*. 2010, roč. 10, č. 1, s. 50–71.

- KAY, William K. *SCM Core Text Pentecostalism*. London: Hymns Ancient and Modern Ltd, 2013. ISBN 978-0-334-04144-3.
- KEENER, Craig S. *Miracles: The Credibility of the New Testament Accounts*. Grand Rapids, MI: Baker Academic, 2011. ISBN 978-0-8010-3952-2.
- KEENER, Craig S. *Spirit Hermeneutics: Reading Scripture in Light of Pentecost*. Grand Rapids, MI: Eerdmans, 2016. ISBN 978-1-4674-4615-0.
- KIM, Eun Chul. *A Survey of Pentecostal Hermeneutics with a Fresh Pentecostal Approach*. Asia Pacific Theological Seminary, 2013.
- LAND, Steven J. *Pentecostal Spirituality: A Passion for the Kingdom*. Sheffield, England: Sheffield Academic Press, 1993. Journal of Pentecostal Theology 1. ISBN 978-1-85075-442-8.
- LESSING, Gotthold Ephraim. On the Proof of the Spirit and of Power. In: *Philosophical and Theological Writings*. Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2005
- LOWERY, Kevin T. A Fork in the Wesleyan Road: Phoebe Palmer and the Appropriation of Christian Perfection. *Wesleyan Theological Journal*. 2001, roč. 36, č. 2, s. 187–222.
- MACCHIA, Frank. Jan Milič Lochman: A Tribute to my Doktorvater. *Pneuma*. 2007, roč. 29, č. 1, s. 1–3.
- MACCHIA, Frank. Sighs Too Deep for Words: Toward a Theology of Glossolalia. *Journal of Pentecostal Theology*. Brill, 1992, roč. 1, č. 1, s. 47–73.
- MACCHIA, Frank D. *Baptized in the Spirit: A Global Pentecostal Theology*. Grand Rapids, MI: Zondervan, 2006. ISBN 978-0-310-25236-8.
- MACCHIA, Frank D. Groans Too Deep for Words: Towards a Theology of Tongues as Initial Evidence. *AJPS*. 1998, roč. 1, č. 2
- MACCHIA, Frank D. Tongues as a Sign: Towards a Sacramental Understanding of Pentecostal Experience. *Pneuma*. 1993, roč. 15, č. 1, s. 61–76.
- MARSHALL, I. Howard. *Luke: Historian & Theologian*. Exeter: Paternoster Press, 1970. ISBN 978-0-85364-104-9.
- MCCLYMOND, Michael. “I Will Pour Out of My Spirit Upon All Flesh”. *PNEUMA*. 2015, roč. 37, č. 3, s. 356–374.
- MCGEE, Gary B. Initial Evidence. In: *The New International Dictionary of Pentecostal and Charismatic Movements*. Revised&Expanded. vyd. 2002
- MENZIES, Robert P. Jumping Off the Postmodern Bandwagon. *Pneuma*. 1994, roč. 16, č. 1, s. 115–120.
- MENZIES, Robert P. *Speaking in Tongues: Jesus and the Apostolic Church as Models for the Church Today*. Cleveland, TN: CPT Press, 2016. ISBN 978-1-935931-56-0.
- MENZIES, William W. Synoptic Theology: An Essay on Pentecostal Hermeneutics. *Paraclete*. 1979, roč. 13, č. 1, s. 14–21.
- MENZIES, William W. a Stanley M. HORTON. *Biblické doktríny z letniční perspektivy*. Marek GOITKA, přel.. Albrechtice: Křesťanský život, 2012. ISBN 978-80-7112-164-0.

- MITTELSTADT, Martin W. *Reading Luke-Acts in the Pentecostal Tradition*. Cleveland, TN: CPT Press, 2010.
- NOEL, Bradley Truman. Gordon Fee and the Challenge to Pentecostal Hermeneutics: Thirty Years Later. *Pneuma*. 2004, roč. 26, č. 1, s. 60–80.
- ODEN, Thomas C. *John Wesley's Scriptural Christianity: A Plain Exposition of His Teaching on Christian Doctrine*. Grand Rapids, MI: Zondervan, 1994. ISBN 978-0-310-75321-6.
- OUTLER, Albert C. The Wesleyan Quadrilateral — in John Wesley. *Wesleyan Theological Journal*. 1985, roč. 20, č. 1, s. 7–18.
- PALA, František. Report on the Pentecostal and Charismatic Movements in Czechoslovakia From 1945 to the Present. *EPTA Bulletin*. 1989, roč. 8, č. 3, s. 123–129.
- PALMA, Anthony D. *Holy Spirit: A Pentecostal Perspective*. Springfield, MO: Gospel Publishing House, 2008. ISBN 978-0-88243-786-6.
- PEARLMAN, Myer. *Knowing the Doctrines of the Bible*. Springfield, MO: Gospel Publishing House, 2002. ISBN 978-0-88243-534-3.
- PLÜSS, Jean-Daniel. Azusa and Other Myths: The Long and Winding Road from Experience to Stated Belief and Back Again. *Pneuma*. 1993, roč. 15, č. 1, s. 189–201.
- RISS, R. M. Bosworth, Fred Francis. In: *The New International Dictionary of Pentecostal and Charismatic Movements*. Revised & Expanded. vyd. 2002
- RIVERS, Isabel. John Wesley and the Language of Scripture, Reason and Experience. *Prose Studies*. 1981, roč. 4, č. 3, s. 252–286.
- ROBECK, Cecil M. *The Azusa Street Mission and Revival: The Birth of the Global Pentecostal Movement*. Nashville: Thomas Nelson, 2006. ISBN 978-1-4185-0624-7.
- SHEPPARD, Gerald T. Pentecostals and the Hermeneutics of Dispensationalism: The Anatomy of an Uneasy Relationship. *Pneuma*. 1984, roč. 6, č. 1, s. 5–33.
- SCHNEEBERGER, Vilém. *Přehledné dějiny metodismu*. Praha: Komenského evangelická bohoslovecká fakulta v Praze, 1983.
- SPITTLER, R. P. Glossolalia. In: *The New International Dictionary of Pentecostal and Charismatic Movements*. Revised & Expanded. vyd. 2002
- STRONSTAD, Roger. *Spirit, Scripture and Theology: A Pentecostal Perspective*. Baguio City, Philippines: Asia Pacific Theological Seminary Press, 1995. ISBN 978-971-8942-02-4.
- STRONSTAD, Roger. Trends in Pentecostal Hermeneutics. *Paraclete*. 1988, roč. 22, č. 3, s. 1–12.
- THORSEN, Donald A. D. Experimental Method in the Practical Theology of John Wesley. *Wesleyan Theological Journal*. 1989, roč. 24, s. 117–141.
- THORSEN, Donald A. D. *The Wesleyan Quadrilateral: Scripture, Tradition, Reason & Experience as a Model of Evangelical Theology*. Indianapolis, IN: Light and Life Communications, 1997. ISBN 978-0-89367-195-2.
- VONDEY, Wolfgang, ed. *The Routledge Handbook of Pentecostal Theology*. London / New York: Routledge, 2022. Routledge Handbooks in Theology. ISBN 978-1-03-233659-6.

- WACKER, Grant. *Heaven Below: Early Pentecostals and American Culture*. 2nd print. vyd. Cambridge, MA: Harvard University Press, 2003. ISBN 978-0-674-01128-1.
- WALL, Robert W. Wesley as Biblical Interpreter. In: VICKERS, Jason E. a Randy L. MADDIX, eds. *The Cambridge Companion to John Wesley*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009, s. 113–128. Cambridge Companions to Religion. ISBN 978-0-521-88653-6.
- WESLEY, John. *The Works of the Reverend John Wesley, A. M.* John EMORY, ed. J. Emory and B. Waugh, 1831.
- WHITE, Charles E. Phoebe Palmer and the Development of Pentecostal Pneumatology. *Wesleyan Theological Journal*. 1988, roč. 23, č. 1–2, s. 198–212.
- WILLIAMS, Ernest S. *Systematic Theology III: Pneumatology, Ecclesiology, Eschatology*. Springfield, MO: Gospel Publishing House, 1981. ISBN 978-0-88243-643-2.
- WOOD, Laurence W. An Appreciative Reply to Donald W. Dayton's "Review Essay". *Pneuma*. 2005, roč. 27, č. 1, s. 163–172.
- WYNKOOP, Mildred Bangs. *A Theology of Love: The Dynamic of Wesleyanism*. Kansas City, MO: Beacon Hill Press, 1972.
- YONG, Amos. *Discerning the Spirit(s): A Pentecostal-Charismatic Contribution to Christian Theology of Religions*. Sheffield: Sheffield Academic Press, 2000. JPT Supplement Series.
- YONG, Amos. *Spirit-Word-Community: Theological Hermeneutics in Trinitarian Perspective*. Eugene, OR: Wipf & Stock, 2002. ISBN 978-1-59752-550-3.